

vatske biskupske konferencije i Biskupske konferencije BiH za hrvatski martirologij. Inače, u ožujku 2013. biskupi HBK i BK BiH donijeli su zajedničku odluku o tomu da svaka župa, na svojem području, treba prikupiti točne i cjelovite podatke o katoličkim žrtvama Drugoga svjetskog rata i poraća, navesti pronađena grobišta i potražiti ona koja su još skrivena. Popis tih žrtava bit će objavljen u hrvatskomu žrtvoslovu. Među njima će zbog postupka mu-

čeništva nastojati izdvojiti one koji su umrli mučeničkom smrću. Predsjednik Povjerenstva HBK i BK BiH za hrvatski martirologij mons. Bogović u travnju je, na 37. međunarodnom simpoziju profesora filozofije i teologije, održanu u Sarajevu, predstavio prijedlog Povjerenstva za održavanje znanstvenoga skupa o temi *Mučenici i mučenički trag(ovi) u hrvatskoj prošlosti*, i to u suorganizaciji s hrvatskim visokim teološkim učilištima.

Tijekom dugih, krvavih stoljeća potlačenosti i života hrvatskoga puka pod tuđinskim, neprijateljskim vladarima i vlastima, hrvatski su nam crkvenjaci, prvaci i oni odabrani među običnim svećenstvom, pronosili i pronijeli svjedočanstvo istine, očuvali nam vjeru i živote, zalag i jamstvo sutrašnjice. Oni pokazuju kako i danas za to imaju snage premda zaista nismo očekivali da ćemo, nakon onih ponosnih 90-ih godina prošloga stoljeća, to od Crkve morati opet tražiti. ✍

STRATIŠTA I GROBIŠTA U OPĆINI LJUBUŠKI

► Piše: Ante Čuvalo – Vice Nižić

Ovo je već treća godina otkako je otpočelo iskopavanje zemnih ostataka naših očeva, majki, djedova, fratara i drugih sugrađana koje su u Ljubuškom komunisti, u svojoj bezbožnoj, antivjerskoj i antihrvatskoj ideološkoj zaslijepjenosti, pobili bez suda i presude krajem Drugoga svjetskog rata te u poraću. Povjerenstvo za istraživanje, obilježavanje i uređivanje grobišta ove općine, koje je utemeljeno krajem 2009., do sada je pronašlo ostatke šezdeset i jedne (možda 62) komunističke žrtve. Među njima su najvjerojatnije dvojica fratara, a DNK analiza dosad je potvrdila da je jedan od njih fra Martin Sopta.

Istražena grobišta

Na grobištu zvanu Tomića njiva pronađeno je 28 ljudskih zemnih ostataka. Arheolog Tihomir Glavaš, pod čijim se vodstvom iskapanja obavljaju, izvještuje da ovo stratište i danas pruža pravu sliku strave i užasa koja se odvijala toga kobnoga dana i trenutaka egzekucije. Arheologija svjedoči da su žrtve kopale jamu u koju su bile ubačene. Ona nam pomaže rekonstruirati i gdje je stajao stražar koji ih je čuvao dok su kopali, pravac iz kojeg su prilazili jami, kao i mjesto s kojega su u njih pucali te kako su naknadno u tu rupu ubačena još dva mrtva tijela, a jedno nije bilo ni potpuno zatrpano.

Na mjestu zvano Bare pronađeno je 18 ili 19 ljudskih kostura. Razlog zašto se ne može (još) sa sigurnošću potvrditi točan broj jest oskvrnjenje grobišta tijekom nekih prijašnjih radova. Preko njega je, naime, kopan drenažni kanal i tom su prigodom oštećene kosti ubijenih pa je još nesigurno je li riječ o jednom ili dvama oštećenim ko-

sturima. Gdje su završile kosti, odnosno komadi kostiju koje su nađene tijekom kopanja kanala, ne zna se. Ostala je šutnja!

Na općinskom zemljištu iza zgrade MUP-a pronađeni su ostatci 12 žrtava. Tu je nekoć bio bunar i vrt u kojem su žandari mogli uzgajati povrće. Ostatci bunara otkopani su i u njemu nije bilo ljudskih kostiju. Na temelju usmene predaje mislilo se da je tu ubijeno više žrtava, ali i nakon temeljita iskopavanja nije pronađeno više od dvanaest ljudskih zemnih ostataka.

U Pregrađu, u vinogradu koji je danas dio okućnice obitelji Boban, otkopana su dva groba iz vremena Drugoga svjetskog rata ili poraća. Grobovi su bili jedan uz drugoga i žrtve pokopane na dubini od 80 cm. Mještani su brinuli o grobovima, palili svijeće i donosili cvijeće, kao što i jest to običaj u hrvatskom narodu, ali se ne zna tko je pokopan u tim grobovima. Ako netko o ovom slučaju ima ikakvu informaciju, neka se javi Povjerenstvu. Ostatci dvojice pokojnih pohranjeni su u limene kutije i čekaju na daljnje analize.

Vrijedno je također napomenuti da se Povjerenstvo pobrinulo i za zemne ostatke poginulog američkog zrakoplovca, narednika Menelausa T. Miaskiewicza, koji je poginuo prigodom pada američkog vojnog zrakoplova 18. svibnja 1944. u Stubici. Njegove su kosti predane Amerikancima i pokopane u njegovu rodnom mjestu Salem u Massachusettsu. Američki dužnosnici bili su zadivljeni saznanjem kako su Stubičani brižno pokopali ovog vojnika i brinuli sve ove godine o njegovu grobu. Stručan rad arheologa Glavaša i Povjerenstva također ih je ugodno iznenadio te su bili na svemu zahvalni.

Grobište iza općinske zgrade

Široj je javnosti poznato da je iza općinske zgrade ubijeno i zakopano nekoliko žrtava komunističkoga zlosilja. Još se ne može zasigurno reći koliko je ljudi tu pobijeno. Predaja govori o 10 do 12 osoba. Prema objavljenju svjedočenju pokojnoga Zvonimira Vebera, tamo su zacijelo ubijeni i zakopani Stojan Matić iz Teskere, Pero Korać iz Humca, Mijo Šiljeg iz Vašarovića i Mijo Dodig iz Trebižata. Za vrijeme iskopavanja dolazilo je više osoba i kazivalo što su čuli od starijih nastojeći pomoći pri lociranju grobišta koliko su mogli na čemu im je Povjerenstvo iznimno zahvalno. No, svi pokušaji pronalazjenja grobišta nisu do sada donijeli konkretne rezultate. Radovi su obavljani u podrumu općinske zgrade, odnosno u tamošnjem ratnom skrovištu. Međutim, nisu pronađeni nikakvi posmrtni ostatci. Podrobno je istražen i potravljen prostor iza zgrade, ali ni tamo nije pronađen nikakav grob ili grobovi.

Originalni planovi zgrade, koji su pronađeni u Sarajevu, ukazuju da je još u austrijsko vrijeme iza općinske zgrade postojala tamnica i da su iz zgrade vodila dva tunela, jedan u mušku, a drugi u žensku tamnicu. Tamničke prostorije nalazile su se otprilike gdje danas završava popločan prostor prema parkiralištu iza zgrade u kojoj je danas policija. Zemni ostatci ubijenih možda se nalaze u jednom od tih danas zatrpanih tunela ili u podzemnim prostorijama bivše tamnice. Gotovo cijeli taj prostor danas je zabetoniran i popločan, a na njemu je podignut spomenik.

Što i kako dalje? Iskopavanje na ovom grobištu ostaje još otvoreno za daljnje istraživanje i nadamo se da će se naći način kako doći do zemnih ostataka i ovih nevinih žrtava.

Mostarska Vrata

Više osoba iz Mostarskih Vrata svjedoči da su u proljeće 1945. ubijena dvojica mlađih ljudi na području ovog sela. Od Blage Lučića saznali smo da je Grgo Tomić uskoro iza tog zločina vidio mrtve ostatke dviju žrtava. Našli smo se s Grgom i Blagom 4. listopada 2012. i Grgo nas je poveo blizu mjesta tog stratišta. On svjedoči sljedeće: »Južno od Lazine Franje Bošnjaka bila je jedna udolina duga oko 100 ili više metara i široka oko 50 metara. Tu su nekad seljani palile klačine. U proljeće 1945. ja sam tu čuvao ovce i prolazio kraj jedne kupine iz koje je virila cipela. Htio sam pogledati cipelu, ali kad sam došao bliže, vidim da je ona na nečijoj nozi, odnosno na mrtvu čovjeku. Vidio sam dva mrtva tijela. Poplašio sam se i pobjegao. Dotrčao sam kući i kazao što sam vidio. Stariji su mi rekli da se o tome ne smije govoriti. Štjeli su stariji i djeca, a svatko je znao da je na tom mjestu izvršen zločin. Štjelo se sve do propasti komunizma i Jugoslavije. Ali, ipak se znalo i šaputalo da je Ahmo Alendar zvani Picić

u to vrijeme proveo dvojicu mladića kroz selo, koji bi po izgledu odjeće mogli biti iz susjednih dalmatinskih sela, i da ih je on ubio na gore spomenutom mjestu.«

U siječnju 2013. svjedoči Rudo Primorac da je početkom 1980-ih kao mladić išao s jednom skupinom u lov. Među njima bio je i Tihomir Bošnjak, rođen početkom 20-ih godina. Kad su bili u udolini koju spominje i Grgo Tomić, Tihomir mu je potihom rekao neka s njim pođe i da će mu nešto pokazati. Malo su se odvojili od drugih i Bošnjak mu je u jednoj šikarici pokazao ljudske kosti koje su virile ispod kamenja. Rekao mu je da su tu poslije rata ubijena dvojica mladića.

Nadalje, Danilo Lučić priča kako se u selu pamti i čuva usmena predaja o ubijenoj dvojici mladića i da ih je ubio već spomenuti Alendar, koji je u Ljubuškom bio jedan od poznatih egzekutora poslije Drugoga svjetskog rata. Usmena predaja također kaže da su tijela poginulih mladića našli Pavlovićevi čuvari stoke i da su oni na njih nabacali kamenje jer nitko od starijih nije ni smio doći do mjesta zločina, a kamoli mrtve pokopati. Pričalo se da su Bošnjaci iz sela našli i neke osobne dokumente tih mladića, ali o tomu (još) nema nikakvih dokaza.

Danas ta dolinica ne postoji, poravnana je. Ona se nalazi iza dugih zgrada Stanislava Mucića u kojima su strojevi za izlivanje cementnih greda i blokova. To bi trebalo biti 50-tak metara prema glavnoj cesti od postojećeg vrlo visokog stupca za noćnu rasvjetu. U studenome 2012. članovi Povjerenstva (Nižić, Čuvalo i Veber) otišli su s gospodinom Grgom Tomićem da bi možda ipak pronašli kakav znak koji bi svjedočio o zločinu. Ali bilo je to bez uspjeha. Pričali smo i s ljudima koji su ravnali gore spomenutu udolinu. No, oni nisu tijekom rada zamijetili nikakve ljudske ostatke na tom mjestu. Malo je čudno da se nitko u selu nije sjetio reći izvođačima radova da se tu nalaze kosti dvojice ubijenih poslije Drugoga svjetskog rata. Po svemu sudeći, kosti ubijenih ostat će tamo gdje su i dosad bile. Sačuvat će se samo sjećanje na te nepoznate žrtve komunističkoga terora. Ako slučajno netko ima kakva dodatna saznanja o tom slučaju, neka se javi Povjerenstvu da barem možemo zapisati iskaze svjedoka ili usmenu predaju o ubijenima.

Kod škole »Marko Marulić«

Postoji usmena predaja drugog naraštaja da je jedna osoba (spominje se i ime) ubijena i pokopana na sjeveroistočnoj strani zgrade osnovne škole »Marko Marulić«, lijevo od puta koji vodi od glavne ulice prema stražnjem ulazu u školu. Navodno je arhitekt znao za grob pa je zgradu na toj strani projektirao tako da ne ošteti grobište. Oni koji su možda tomu svjedočili ili o tomu poblizje čuli od svojih bližnjih, a nisu nam do sada prenijeli svoja saznanja, neka to naprave što prije. Svaka informacija, ako je vjerodostojna, dobro će doći u traganju za nevinim žrtvama.

Grobište »Bare« u Ljubuškom

Jama u Kašču

Ovim putem obraćamo se javnosti s jednom specifičnom zamolbom koja se posebice odnosi na mještane Kašča i okolnih sela. Naime, poznati hercegovački franjevac i pisac fra Janko Bubalo u svojoj knjizi *Apokaliptični dani* (Zagreb, Matica hrvatska, 1992., str. 197. – 198.) piše sljedeće: »...u selu Kašču šipovačke župe, u jednoj jami, našlo se petnaestak ljudi, koji su se – nevini i samo od straha – kraće ili dulje vremena sakrivali oko svojih kuća. Iako se svatko svakoga bojao, njih je zajednička nevolja ipak zbližavala i vezala, pa su se s vremenom svi našli u toj kraškoj jami ne znajući možda ni sami što su od toga očekivali. Međutim, svaki je kraj (kao i sada!) imao svojih izdajnika-doušnika, koji su – uza sav oprez – ipak doznali da se u toj jami netko sakriva. Hrana im je dostavljana na jedan upravo tajanstven način! Tako da – iako su im često zasjedali – nisu nikada uhvatili nekoga od dostavljачa. Za hvatanje ili likvidiranje te skupine bio je zadužen već spominjani zločinac Franjo Gadže iz Grabovnika sa svojom takozvanim "drvenom milicijom". Bila je to skupina od tridesetak pokupljenih ali beskarakternih tipova, koji su s puškom i bombama, u civilnim odijelima, samo s partizankom kapom, stalno krstarili i haračili krajem od Studenaca do Drinovaca.

Kad su doznali za tu skupinu u jami, više puta su prebrali taj teren zarastao dosta krupnom smrekom. Više puta su gotovo svaki kamen prevrnuli, ali uzalud. A ovi jadni utamničeni mudro su se dosjetili, pa su na sama mala vratašca jame navukli jedno veće stablo odsječene smreke, koje je davalo dojam da ju je Bog još davno tu zasadio. A kad bi došla dobro smišljena veza, smreku bi za čas pomakli, obavili brzo posao, te bi smreku pažljivo ponovo "zasadili" i oprezno se izgubili.

Gadže se, iako je bio rođeni kriminalac, ne bi tome lako dosjetio, ali se sjetio netko od njegovih suzročinaca. Raširili su se i počeli su tresti svaku smreku, dok se nisu namjerili i na onu koja je tako uspješno te jadnike čuvala. Naravno, Gadže i ta banda brzo su se sletjeli oko tražene jame. Počeli su zvati, psovati i prijetiti bombama. Jadni utamničeni, vidjevši da su konačno otkriveni, a osjećajući se i nevinim, ponudili su se da će svi – jedan

po jedan – (drugačije nisu ni mogli) izići. Ali Gadže je onda svojim naredio da pripreme bombe i – dok se on s utamničenicima dogovarao o navodnim uvjetima predaje – da upale upaljače te ih nemilosrdno pobacaju u jamu. Nastao je prasak bombi i urlik jadnika u jami, dok se konačno nije sve stišalo kao u grobnici, koja je to tim časom i postala. I do današnjeg dana to ostala. Zločinci su na koncu dobro zazidali vrata jame i "slavodobitno" se povukli.

Ovo mi je jednom kao svoj junački čin ispričao sam Franjo Gadže, a drugi put jedan plemenit čovjek koji je u toj akciji sudjelovao, a umalo poradi toga nije poludio. Inače se to brzo doznalo, ali tko je smio o tome i govoriti, kamo li...«

Pokušavali smo nekoliko puta uz pomoć lokalnih ljudi pronaći tu nesretnu jamu u kojoj se i danas nalaze posmrtni ostatci petnaestak žrtava, ali nije bilo uspjeha. Pronašli smo dvije duboke jame s uskim otvorom, međutim one nisu bile mjesto ovog zločina. Ima li itko u Kašču i okolici ikakvih saznanja o toj jami i spomenutu slučaju? Kako i čitamo, fra Janko je sve čuo od dvojice sudionika u ovom zločinu što potvrđuje istinitost samog događaja. Bilo bi čudno da baš nitko u dotičnom dijelu naše općine nije ništa čuo o ovom zločinu i da se nije spominjala jama koja je progutala toliko ljudi. Zato molimo sve starije osobe ili one koji su nešto o ovom čuli od svojih pokojnih da nam pomognu pronaći to mjesto koje sakriva nevine žrtve »antifašističke revolucije«.

Jama kod Jagodnjika

Na Bučinama, nedaleko od puta koji je nekoć vodio iz Pregrada prema Čeveljuši, postoji jama blizu zemljišta Jagodnjik u koju su partizani poslije rata ubacili dvoje živih ljudi. O tome smo do sada poblizje saznali od gospođe Ivica Grgić iz Vitaljine. Devedeset joj je godina ali je, hvala Bogu, još bistra uma i dobra zdravlja.

Baka Ivica priča kako je u jesen 1945. njezina prasvekrva Kata, r. Tomas (Kelava), čuvala ovce nedaleko od gore spomenute jame, koja je blizu groblja u Vitaljini i pokraj puta iz Vitaljine prema Humcu. Čula je da netko iz jame vapi: »Izvadite me«. Premda se prepala, pitala je: »Tko si? Ima li još itko u jami?« U blizini su bile i dvije cure pastirice - Maca Čuže i Mara Landeka. One su pitale Katu: »Što je baba, s kim ti govoriš?« I one su došle k babi i čule kako čovjek i dalje moli: »Izvadite me«. Pitaju: »Tko si?« »Ja sam Luka Luburić iz Studenaca, a sa mnom je i Marko Milićević. On je mrtav.« Milićević je također bio iz Studenaca. Baba se poplašila jame i svega toga pa je govorila Luki: »Ne boj se, idem ja kući donijeti krštene vode i reći ću da ste u jami.« U nas su strahovali od jama pa joj je pala na pamet krštena voda.

Što je čula, baba je kazala ljudima koji su nedaleko od tog mjesta pripremali klačinu, no oni su se bojali išta poduzeti. Svakoga je bilo strah da može izgubiti glavu.

I netko je od njih otišao u Ljubuški javiti »narodnim vlastima«. Nisu rekli da znaju tko je u jami. Odmah su došli drugovi iz Ljubuškog, potjerali ljude kućama, postavili stražu i nitko nije smio blizu jame. Narod nije znao što se dalje događalo, niti se o tome smjelo govoriti. U proljeće, kad su ljudi orali, zapazili su da iznad vodopada Kravice u rijeci pliva mrtvo tijelo. Izvadili su ga i pokopali.

Od Studenčana saznajemo da je iznad vodopada Kravice voda izbacila tijelo Marka Milićevića (rođen 1902.) i mještani su ga pokopali uz rijeku, tamo gdje su ga i pronašli. Poslije pada komunizma njegovi zemni ostatci preneseni su i pokopani u mjesno groblje. Tijelo pokojnog Luke Luburića (rođen 1903.) nikad nije pronađeno. Partizani su tu dvojicu Studenčana krivo optužili za ubojstvo nekog Srbina, a u stvari njih su dvojica tom dotičnom čovjeku pomogli kad ih je zamolio da mu posude živinče da bi mogao potjerati sukno koje je autobusom dovezao do Studenaca, a nosio ga je na valjanje u stupu koja je bila u mlinici na Kravicama. Oni su mu posudili magare i on je otišao u mlinicu, no na tom ga je putu netko ubio. Umjesto da ispituju tko ga je ubio, vlastodršci su zgrabili tu dvojicu i bez ikakva suda i presude žive ubacili u jamu.

Po svjedočenju Blage Lučića iz Mostarskih Vrata pala je još jedna, a možda i dvije žrtve, samo zato da bi se zataškao zločin u jami kraj Jagodnjika. Kako je jama, naime, blizu puta što je vodio prema mlinici Čeveljuša, kraj nje je prolazio jedan Maksumić iz Gradske, otac Džafe Maksumića, kojega je Blago dobro poznao. Maksumić je čuo glas(ove) iz jame kako vape za pomoć. Kad je došao u mlinicu, ispričao je što je čuo i to ga je stajalo glave. Ozna je sve doznala i da se ne bi saznala istina, Maksumića su ubili, a u jamu bacili bombe. Tijela ubijenih izvukli su iz jame i bacili u Trebižat. Potom su u jamu spustili nekog čovjeka da vidi da u njoj nema nikoga, da nema ljudskih tijela i da to javno posvjedoči. Nadalje, u knjizi *Spomenica ljubuškim žrtvama* (str. 74.) nalazimo podatak da su Aliju Maksumića Bijelkića 1946. ubile jugoslavenske vlasti u Gradskoj zajedno s njegovom nevjestom Hatom zbog suradnje sa škriparima. To bi ubojstvo moglo biti vezano s onim što nam priča gospodin Blago Lučić o događaju u jami pokraj Jagodnjika. Navedena je godina 1946., ali ako je njihovo ubojstvo vezano sa spomenutom jamom, moglo bi to biti i krajem 1945.

Da bi pokrili svoja nedjela, komunističke vlasti, odnosno SUBNOR Ljubuški, nad ovom su jamom 1961. podigli spomenik navodno ustaškim žrtvama iz 1941. Na tom cementnom spomeniku, izlivenu nad jamom, pisalo je: »Vaša tijela i njihova djela padoše u vječnu tminu ove jame.« Poznato je da je te godine u ovom kraju bilo zlodjela s hrvatske strane, ali ona nisu imala nikakve veza s jamom na Bučinama. Komunisti su stavili spomenik samo da bi prekrili svoje zločine te okrivili druge i za ono što nisu počinili.

Grob talijanskoga vojnika

U Zvirićima postoji grob talijanskoga vojnika koji je ubijen krajem Drugoga svjetskog rata i zakopan u selu. Njegov grob će također biti otvoren, kosti ekshumirane i predane predstavnicima talijanskih vlasti.

DNK analiza

Više puta ljudi pitaju o identifikaciji pobijenih. Svaka-ko, najviše se žuri potomcima koji smatraju da su zemni ostatci njihovih najmilijih među pronađenima u gore navedenim grobištima. Na žalost, najveći problem je novac. Kako i znamo, novac se nađe za razne stvari, ali za ovakve pothvate teško ga je dobiti! Ovim putem molimo rodbinu da bude strpljiva i spremna dati krv za potrebe identifikacije, ako se za to iznađu potrebna novčana sredstva.

Obilježavanje stratišta i grobišta

Dužnost Povjerenstva je ne samo pronaći stratišta i grobišta, istražiti ih, identificirati i dostojanstveno pokopati žrtve nego i trajno obilježiti ta sveta mjesta. Zato upozoravamo javnost i one na čijem su zemljištu grobišta pronađena da će u skorijoj budućnosti biti izrađen prikladan model spomen-ploče koja će poslužiti svim našim općinama za obilježavanje stratišta i grobišta. Isti oblik ploče bit će postavljen na svim mjestima gdje su žrtve pronađene. Spomen-ploče čuvat će uspomenu na one koji bijahu ubijeni u ludilu komunističkog ideološkog mraka.

Razno

Gospodin Bruno Hrkać iz Uzarića svjedoči da u tom selu postoji grob ustaškog vojnika Mirka Udiljaka. Govori se da ga je pokopala neka žena Lovrić i da još ima ljudi koji znaju gdje se grob točno nalazi. Navodno je Mirko bio izvanbračno dijete iz Crvenog Grma. Raspitivali smo se o tom čovjeku, ali nismo mogli ništa saznati.

Pero Mišetić Teslić poginuo je krajem rata i pokopan u Pologu. Po saznanjima rodbine, pokopao ga je otac Mate Zovke iz Pologa i on, navodno, zna gdje je Perin grob. Do sada nismo uspjeli uspostaviti kontakt s Matom (ako je uopće živ!) kako bismo identificirali Perin grob. Perina sestra Matija još je živa i velika bi joj se želja ispunila kada bi mogla saznati za grob svoga brata i prenijeti mu posmrtno ostatke u obiteljsku grobnicu u Vitini.

Ako netko od čitatelja zna bilo što o ovim ili drugim slučajevima iz doba Drugoga svjetskog rata i poraća, molimo da se javite Povjerenstvu, odnosno njegovu pročelniku Vici Nižiću (063 322-770) kako bismo nakon toliko godina mogli ispratiti naše drage na vječni počinak. ✍

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraću«, VI., 2 (11),
Široki Brijeg, 2013.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14, 88220 Široki
Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD;
Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...
(s naznakom za Vicepostulaturu i za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Živimo u vremenu kada hrvatsko društvo s obiju strana granice još uvijek nema snage uhvatiti se u koštac s nataloženim nerazjašnjenim događajima iz prošlosti. Poglavitno su to oni iz komunističkoga vremena. Neki bi nadodali da su to i oni iz Domovinskoga rata, no ove druge zacijelo ćemo laganije raščistiti ako nam oni prvi budu jasni. Oni su, naime, uvjetovali da se dogodi mnogo toga što se inače ne bi dogodilo. Samo treba imati dovoljno hrabrosti i dovoljno strpljenja te krenuti u tom pravcu. Žao mi je kada ljudi umjesto traženja istine zaglibe u obranu ove ili one ideologije, posredno time i zločina koje je činila. A bilo ih je! I ne ponovili se više.

Područje našega razmatranja, našega glasila, svakako jest hudo komunističko razdoblje u hrvatskoj povijesti. Sve ostalo prepuštamo drugima. Ubijeni hercegovački franjevci, kao i čitav taj povijesni kontekst, zahtijevaju od nas da budemo do kraja pošten i stručni. To ponekada znači poniranje i u istraživanje koje se nekome može učiniti stajanje na ovu ili onu stranu. Ne, to je samo istraživanje i ništa više. Jedina strana na koju imamo pravo stati jest strana mučeništva. Postupak mučeništva to traži od nas i na nama je da krenemo tim putem ili se svega okanim. Bit će, dapače, i onih za koje ne ćemo moći dokumentirati mučeništvo pa ćemo ih morati isključiti iz ovoga postupka, ali i dalje ćemo nastaviti raditi na njihovu slučaju. Nešto slično čini i Komisija HBK i BK BiH za hrvatski martiro-

logij čiji je Vicepostulatura član u liku vicepostulatora fra Miljenka Stojića. Među mnoštvom ubijenih traži one koji su mučenički završili svoj ovozemaljski život. To znači da su ubijeni iz mržnje prema vjeri i da su to primili kršćanski postojano. Sve ostalo iz njihova života zapravo je nebitno. Bit će popisani i učinit će se sve što je potrebno da ih Crkva jednoga dana prizna mučenicima. Uz njih će naravno biti popisani i svi drugi ubijeni. Povijesni je to kontekst koji je ostavio dubok trag u našem narodu i u Crkvi u Hrvata.

Primijetit ćete da smo ovoga puta štedjeli na opremi teksta. Dogodilo se to zbog obilja građe koju bi trebalo objaviti. Iako je već bila pripremljena, dosta smo je izbacili iz broja koji je pred vama, a ovo što vam nudimo jednostavno nismo mogli dirati. Uostalom, sadržaj je uvijek najbitniji, a ne omot. On je samo prevažan za one koji nam nastoje nešto podvaliti. Čitajte, razmišljajte i zaključujte što nam je svima činiti.

Dokle god sve stvari u svome životu ne stavimo na njihovo mjesto, ne ćemo uspjeti razumjeti što nam se zapravo događa. Bog nas je, pak, stvorio kao svoje suradnike. I to ne samo na vjerskom polju, nego na svim poljima ljudske djelatnosti. Kao kršćani trebamo imati život u punini. Mnogi to očekuju od nas. Bojimo li se ili smo radosni zbog rada na Gospodnjoj njiivi? Nisu ovo neke nove, pre-pametne misli. Šapću nam ih naši mučenicima. Pa poslušajmo ih!

Mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Istraživanja	40
Podsjetnik	23	Pobijeni	44
Povijesne okolnosti	27	Nagradni natječaj	60
Povjerenstva	34	Razgovor	63
Stratišta	39		